

- V Всеукр. наук.-практ. конф., м. Умань, 16–17 лист. 2023 р. Умань, 2023. С. 75–76.
3. Криворучко І. І. Критерії та показники сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів інформатики. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 4(10) 2023. С. 326–337.
 4. Криворучко І. І., Ковтанюк М. С. Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі. *Інформаційно-комп'ютерні технології – 2021 (ІКТ-2021)* : тези доп. XII Міжнар. науково-техн. конф., м. Житомир, 01–03 квіт. 2021 р. Житомир, 2021. С. 145–146.
 5. Медведєва М. О., Криворучко І. І. Онлайн-сервіси для організації проектного навчання у закладах вищої освіти. *Інновації в суднобудуванні та океанотехніці* : XII Міжнар. науково-техн. конф., м. Миколаїв. 2021. С. 450–452.
 6. Тітова Л. О. Лепбук як засіб інтерактивної взаємодії. *Комп'ютерні технології: інновації, проблеми, рішення* : тези V Всеукр. науково-техн. конф., м. Житомир, 1–2 груд. 2022 р. Житомир. С. 312–313.

Тетяна Крилова

ВПЛИВ РІВНЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ТИП МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Актуальність даного питання заперечувати вкрай складно, адже емоційний інтелект є не менш важливою складовою для успішної адаптації особистості в соціумі ніж знання, вміння, навички та інші здібності, які нині називаються *soft skills*. Це загальні, тобто універсальні уміння та навички, котрі допомагають будь-якій людині добре адаптуватися в соціумі та комфортно в ньому жити, таким чином співіснуючи та співпрацюючи з іншими членами суспільства.

Важливість даного явища полягає в тому, що людям не вистачає лише загального інтелекту та інших навичок, як загальних, так і спеціальних, а потрібна здатність розпізнавати власні емоції, стани, відчуття співрозмовника, і чим краще особистість здатна це робити, тим більш комфортне та якісне її життя серед людей.

У підлітковому віці ця тема є надзвичайно актуальною, адже провідний вид діяльності цього періоду – інтимно-особистісне спілкування.

У цей час яскраво проявляється вплив емоцій на життя підлітка, формуються патерни поведінки, способи реагування на певні ситуації та вміння спілкуватися з іншими людьми, є потреба у визнанні саме серед підлітків – своїх ровесників та прагнення показати себе з кращої сторони. Тобто підліток прагне тісного міжособистісного спілкування, а це є не можливим без емоційного компоненту комунікації, без можливості розуміти власні емоції та емоції інших людей, здатності брати ці емоції під

контроль. І саме останній аспект може бути для підлітків найважчим, адже саме в підлітковому віці відбувається як становлення особистості, так і гормональна перебудова.

Згідно дослідженню Миргородської Ю. О. та Коваленко В. В., в якому взяли участь тридцять учнів восьми-десятих класів, було доведено, що уміння контролювати експресію та емоції від'ємно корелюють з показником недовірливо-скептичного типу міжособистісних стосунків. Отже, якщо тип міжособистісних стосунків недовірливо-скептичний, то тим менше підліток здатен контролювати власні емоції. До того ж, чим вищий емоційний інтелект підлітка, тим менше він схильний до недовірливо-скептичного типу відносин.

Згідно дослідження цих авторів, чим краще особистість здатна розпізнавати свої та чужі емоції, тим краще вона може працювати в команді та тим більша вірогідність того, що вона буде брати на себе обов'язки лідера. Отже, такі підлітки не схильні до покірносором'язливого типу міжособистісного спілкування, і таким чином вони здатні краще та швидше розвиватися, більшого досягати та будувати більш екологічні та здорові взаємини. Вони не сліпо слідуєть за лідером, а критично самостійно аналізують ситуацію, що говорить про їх асертивність. До того ж, у дослідженні чітко видно, що чим вищий рівень емоційного інтелекту, тим вища ймовірність, що підліток більш схильний до владно-лідуючого типу.

Результати дослідження підтвердило гіпотезу про те, що тип міжособистісних стосунків та емоційний інтелект мають досить високу кореляцію. І внаслідок високого емоційного інтелекту підліток здатен зайняти більш вигідну позицію в колективі та будувати більш якісні стосунки з оточуючими [2].

Крім того, згідно досліджень, особистостям підліткового віку характерні наступні емоційні властивості:

- емоційна збудливість, як ми уже зазначали, відповідно до вікових та біологічних особливостей цього періоду;
- порівняно з дітьми молодшого шкільного віку емоційні стани є більш стійкими;
- підліток дуже критичний до себе, своєї зовнішності, рис характеру, тощо, внаслідок чого є більш тривожним;
- їм властива суперечливість почуттів. На кшталт, вони розуміють, що не праві, розуміють, що наслідки їх дій мають досить серйозний характер чи їх товариш не правий, але продовжують стояти на своєму;
- наявність надмірної чутливості до критики;
- прагнення та приналежність до групи їм стає надзвичайно важливою, тому, власне, осуд з боку товаришів для підлітка є куди болючішим ніж з боку когось іншого;

- у цей віковий період їх стосунки стають більш особистими, адже підлітки не лише грають у гру чи то виконують певні спільні завдання, котрі задані у школі, а вони мають певні спільні хобі, секрети тощо;
- вони здатні більш точно вербально виражати власні емоції та почуття.

Ю. В. Давидова, в свою чергу зазначає, що емоційний інтелект є вищим у дівчат, ніж у хлопців, і ця тенденція зберігається протягом всього періоду підліткового віку. Причинами тому слугують:

- соціальні ролі, якими суспільство наділяють хлопців та дівчат;
- очікування групи від підлітків різної статі теж різняться;
- різні гендерні установки;
- соціальні норми.

До того ж, авторка вказує на те, що дівчата є більш емпатійними та краще розуміють емоції інших людей [4, с. 82].

У свою чергу, І. О. Власова зазначає, що молодші підлітки є емпатійними та добре розрізняють людську експресію, разом з тим до кінця молодшого підліткового віку розумово-емоційні показники досягають середніх показників дорослої людини. У старшому підлітковому віці відбувається становлення певних механізмів самоусвідомлення. Підліток чітко ідентифікує емоції та помічає їх зміни. У свою чергу ще одна гендерна відмінність – це уміння дівчат краще виражати та розуміти емоції людини по обличчю, в той же час хлопці краще їх контролюють [1, с. 280].

І. Г. Павлова досліджувала питання емоційної зрілості підлітків і в результаті зазначала, що структура емоційної зрілості має три компоненти: емпатія, експресивність, емоційна саморегуляція.

Опираючись на власне емпіричне дослідження, вчена зазначає, що діти у віці від тринадцяти до чотирнадцяти років починають краще контролювати власні емоції. А діти в чотирнадцять-п'ятнадцять років більше демонструють мимовільні прояви емоцій.

В той же час присутній гендерний аспект, тобто відмінності залежно від статі, зокрема дівчата мають більш сформовані вміння розуміти мотивацію вчинків людей, розуміють емоції та є більш емпатичними, в той же час, як ми уже вказували раніше, дослідниця теж виявила, що хлопці більш схильні до контролю емоцій.

У даному віковому етапі з одного боку потрібен розвиток внутрішнього емоційного інтелекту, тобто розуміння себе, своїх емоцій, почуттів та причин, чому такі виникають, а з іншого боку є нагальна потреба у формуванні соціального інтелекту, щоб ефективно взаємодіяти з оточуючими [4, с. 83].

Відповідно до проведеного дослідження, ми з'ясували, що:

1. Емоційний інтелект є таким же важливим, як і загальні навички

та когнітивні здібності. Крім того, підлітковий вік є дуже сприятливим періодом для розвитку саме цього типу інтелекту, адже провідним видом діяльності є особистісні стосунки з однолітками, наявне прагнення утвердитися в групі, а це надзвичайно хороше підґрунтя для його розвитку.

2. Підлітки навчаються контролювати власні емоції, проте вони є більш чутливими та емоційними внаслідок фізіологічних та психологічних особливостей даного етапу життя.

3. Хлопці краще контролюють емоції, а дівчата краще розуміють емоції, ідентифікують їх та є більш емпатичними. Якщо підліток не здатен контролювати власні емоції, то він більше схильний до недовірливо-скептичного стилю спілкування. При цьому, чим більше особистість здатна брати на себе відповідальність, тим більша вірогідність того, що він схильний до владно-лідуючого типу комунікації і менше схильний до покірно-сором'язливого типу міжособистісного спілкування.

Список використаних джерел

1. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку : монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 308 с.
2. Миргородська Ю. О., Коваленко В. В. Характер зв'язку емоційного інтелекту та типів міжособистісних стосунків у підлітковому віці. *Провідна роль освітнього досвіду у становленні особистості* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 05–25 квіт. 2015 р. Дніпропетровськ : ДНУ, 2015. URL: http://distance.dnu.dp.ua/ukr/conference/2015/osvitniy_dosvid/Myrhorodska_Kovalenko.pdf
3. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції : монографія. Київ : Вища школа, 2003. 126 с.
4. Шпак М. М. Особливості розвитку емоційного інтелекту в підлітковому віці. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*, 2(5). 2016. С. 80–84. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1159>

Maksym Lagosha

LIVESTOCK FARMING IN KHARKIV REGION IN THE PERIOD OF THE FULL-SCALE WAR

The aim of this work is to analyze the influence of the full-scale war in Ukraine on livestock farming in Kharkiv Region. To achieve this aim numerous Ukrainian and regional media resources were reviewed.

It is noted, that in the Kharkiv region before the full-scale Russian invasion, as many as 158 agricultural enterprises of various forms of